

rické zákonitosti, zcela zanedbává produktivní schopnost člověka k sebeformování a k aktivnímu, nejen reaktivnímu utváření poměrů. Ale toto zanedbání otevřené a v tomto smyslu nevypočitatelné *duchovní přirozenosti* a koncentrace na kauzálně popsateľnou *puđovou přirozenost* člověka je, jak jsme řekli, předpokladem a současně cenou za racionalitu jeho geometricky konstruovaného modelu politického jednání – modelu, který si podnes uchoval svoji platnost, ať již v pojmu „sociální technologie“ kritického racionalismu, ať již v psychologii behaviorismu nebo na poli takzvané reálné politiky. Ale právě proto nemá, opakuji, žádný smysl vytýkat Machiavellimu imoralismus. Taková výřka prostě přehlíží vlastní zákonitost v té oblasti pragmaticko-technického jednání, které Machiavelli snad poprvé v novověkém myšlení takto zřetelně s jeho základními kategoriemi definoval, a tak ho umožnil nahlédnout. Tento náhled, jehož antropologické základy vypracoval Machiavelli v *Rozpravách* podle komentáře k dílu římského historika Tita Livie, má zprvu charakter „myšlenkového experimentu“ konstruovaného *more geometrico*, v sobě logicky konzistentního a v tomto smyslu racionálního – experimentu, který nepotřebuje a nemůže získat žádné jiné ospravedlnění než potvrzení v praxi, jak ukazuje plamenná „výřva uchopit moc v Itálii a osvobodit ji od barbarů“, kterou klade k politické nečinnosti a k čisté reflexi odsouzený Machiavelli na konec svého traktátu *Vladař*. Machiavellimu přitom uniklo, že to byla právě vynucená politická abstinence ve vyhnanství, jím opovrhovaná „kontemplace“, která mu umožnila duševní zpracování jeho zkušeností reálpolitika a tu hloubku vhledu do zákonitostí pragmatického politického jednání, která, daleko přesahující aktuální požadavky své doby, se měla stát tak významnou pro politickou teorii a praxi následujících století.

Zusammenfassung

Der Zusammenbruch mittelalterlicher Ordnungsvorstellungen ließ ein helleres Licht auf die Antike fallen, die sich nunmehr wie eine Zeit der Helligkeit und Klarheit von dem als finster und dekadent empfundenen Mittelalter abhob. Das zyklische, von ewigem Auf- und Niedergang bestimmte Geschichtsbild Macchiavellis ist ein Ausdruck dieser Erfahrung, die den nunmehr den Launen der wankelmütigen „Fortuna“ ausgesetzten Menschen ganz auf seine Fähigkeit zur Selbsterhaltung verwies.

Bereits im Sinn der neuzeitlichen Naturbeherrschung, jedoch ohne dessen teleologische Züge konstruiert Macchiavelli „nach geometrischer Methode“ einen Raum des Politischen, der sich der Eigengesetzlichkeit des zeitlichen Wandels anpaßt, um sie soweit wie möglich zu beherrschen. Die Methode Macchiavellis besteht aus den Grundfaktoren „necessita“ (Notwendigkeit), „fortuna“ (Schicksal), „virtú“ (politische Klugkeit) und „occasione“ (günstige Gelegenheit), deren Konstellationen dem Geschichtsverlauf jeweils neu anzupassen sind, um rationales politisches Handeln zu ermöglichen. In dieser Methode und der Zeiterfahrung, der sie entspringt, liegen die Wurzeln der spätneuzeitlichen Geschichtsauffassung als eines in seinen Kausalzusammenhängen rekonstruierbaren Zeitverlaufes.